

PROBLÉMOVÉ SPRAVANIE

Je to také nežiaduce prejavované správanie človeka, ktorým sa odchyľuje od požadovaného správania, čím vytvára ťažkosti sebe a druhým.

Medzi základné problémové správanie patrí:

- Záškoláctvo
- Krádeže
- Šikanovanie

ZÁŠKOLÁCTVO

Záškoláctvo je jav, kedy žiak úmyselne vynecháva školu a tak zanedbáva svoje školské povinnosti.

Kyriacou (2005, s. 45) vymedzuje 5 kategórií záškoláctva:

- pravé záškoláctvo - žiak školu nenavštevuje, pričom jeho rodičia si myslia, že do školy chodí
- záškoláctvo s vedomím rodičov - žiak do školy nechodí a rodičia sú o tom informovaní. V tomto prípade ide o rôzne typy rodičov, jedni zaujímajú k vzdelaniu nepriateľský postoj a iní môžu mať potrebu toho, že dieťa musí byť doma, lebo sú závislí na jeho pomoci.
- záškoláctvo s klamaním rodičov - ide o žiakov, ktorí vedú presvedčiť svojich rodičov o tom, že sa necítia dobre, len aby nemuseli ísť do školy
- úteky zo školy - túto kategóriu možno označiť aj ako interné záškoláctvo, ktoré spočíva v tom, že žiaci prídu do školy, dajú sa zapísať do dochádzky, avšak v priebehu dňa odídu na pár hodín mimo školu
- odmietanie školy - týka sa žiakov, ktorí pri pomyslení na školu majú rôzne psychické problémy, dôvodom môže byť napr. strach zo šikanovania, depresie, školská fobia a i.

Príčiny záškoláctva:

- Prísna atmosféra na škole
- Žiaci majú problémy s niektorými učiteľmi
- Sú šikanovaní, majú zlé vzťahy so spolužiakmi, či školská fobia
- Nepáčia sa im učebnice
- Nudné vyučovanie
- Práca na hodine je ťažká. Napr. u detí s poruchami učenia, či AHDH, kedy sa mu škola javí ťažká. Môže byť spojené s neustále zlými známami, ktorým sa chce dieťa vyhnúť.
- Negatívny postoj ku škole a vzdelaniu zo strany rodičov a dieťaťa

Úloha školy pri minimalizácii záškoláctva

- Informovanie rodičov o neospravedlnených absenciách
- Motivačné metódy znižujúce zanedbávanie školskej dochádzky
  1. Odmena pre žiakov, ktorí si udržali 100% dochádzku.
  2. Súťaž v dochádzke medzi ročníkmi, triedami.
  3. Zdôrazňovanie rodičom dodržiavanie dochádzky.
- Zistenie, utriedenie a evidencia absencie
- Opatrenia školy pri neospravedlnených absenciách

KYRIACOU, C. 2005. Řešení výchovných problémů ve škole. 2005. Praha: Portál, 152 s. ISBN 80-7178-945-3.

KRÁDEŽE V ŠKOLE

Krádež můžeme charakterizovat' ako vzatie veci, ktorá patrí niekomu inému bez jeho dovolenia. Krádeže sú príležitostné, kedy dieťa nezvládlo aktuálnu potrebu po danej veci a dopredu to neplánovalo. Potom sú dopredu premyslené krádeže, teda nejde o impulzívny čin, ale o niečo plánované, kedy dieťa malo možnosť' zhodnotiť' situáciu.

Základom je zistiť, aké problémy dieťa rieši práve týmto spôsobom. Zistiť to môžeme aj podľa toho pre koho a čo kradne. Ak kradne pre seba, pravdepodobne kradne niečo, čo nedokáže získať' prijateľnejším spôsobom. Citovo deprimované deti majú napr. potrebu hromadiť' veci, ako náhrada za nedostatok emocionálneho zázemia. Dieťa kradnúce pre druhých, si chce prostredníctvom krádeže získať' kamarátov. Chýba mu teda akceptácia od vrstovníkov a má nedostatočné sociálne zručnosti, aby si ich získal prijateľnejším spôsobom. Na druhej strane, keď' dieťa patrí do nejakej partie a kradne pre ňu si posilňuje asociálne správanie skupiny v podobe normy a je rizikom pre odmietanie noriem platných v spoločnosti.

Doporučený postup

1. Prevencia už od začiatku školskej dochádzky detí. Informácie, že krádež je zlý, protiprávny čin, napr. prostredníctvom príbehov, pri ktorých deti dojme alebo nahnevá dôsledok takéhoto činu.
2. Do školského poriadku zapracovať' sankcie za krádeže.
3. Každý, kto sa dopustí krádeže, by mal mať možnosť' porozprávať' sa s riaditeľom/kou školy.
4. Starostlivo sa zaujímať' o príčiny kradnutia. Môžu to byť' aj dôvody ako donútenie od niekoho, kto dieťa zastrašuje, alebo kompulzívne správanie.
5. Pri náhrade škody treba preferovať' nápravu vzťahu medzi poškodeným a zlodejom. Zlodej by mal ukradnutú vec vrátiť' priamo poškodenému, ospravedlniť' sa mu a ponúknuť' kompenzáciu za svoje konanie.
6. Zákonných zástupcov zlodeja upovedomiť' až potom, čo poznáme presné príčiny, prečo dieťa kradlo. Najmä ak ide o menšie deti.
7. Ak id eo škodu väčšieho rozsahu, treba upovedomiť' políciu.
8. Dôležité je prešetriť' každú nahlásenú krádež, ako poslanstvo pre zlodejov a poškodených. Preslovy o krádežiach a rozhovory s poškodenými nezačínať' tým, že si majú všetci dávať' na svoje veci pozor, že si ich nemajú nosiť' do školy alebo si ich majú zamykať'. Takto to vyznieva akoby za krádež mohol poškodený a nie zlodej. A akoby bolo normálne veci zamykať' a nie nekradnúť'.
9. Urobiť' záznam o krádeži so všetkými potrebnými skutočnosťami: kto, kedy, kde, ako, prečo, čím...

Použité zdroje

www.msmt.cz

www.psychologia.studentske.eu

ŠIKANOVANIE V ŠKOLE

Šikanovanie je zámerné, opakované, nevyprovokované použitie sily agresorom, alebo skupiny agresorov s cieľom spôsobiť fyzické alebo psychické ublíženie obeti, resp. skupine obetí, pričom je tu zjavný nepomer síl medzi útočníkom a obeťou.

Znaky šikanovania:

- Veľký nepomer síl medzi agresorom a obeťou
- Opakovanie incidentov
- Jasný úmysel ublížiť druhému fyzicky alebo psychicky
- Agresor môže byť jedno dieťa alebo skupina detí

Charakteristiky hlavných aktérov

Typy agresorov:

1. Hrubý, impulzívny s narušeným vzťahom k autorite. Má výchovné problémy, rodičia sú agresívni voči sebe alebo voči nemu - napodobňuje ich. Má slabé sociálne zručnosti, správa sa neisto a vyrušuje. Šikanuje tvrdo a neľútostne, vyžaduje absolútnu poslušnosť.
2. Slušný, kultivovaný, úzkostný, ubližuje rafinovane bez prítomnosti svedkov. V rodine funguje tvrdá výchova bez emócií, lásky a nemá dovolené presadzovať svoje emócie. Je stále pod tlakom, aby bol úspešný.
3. Srandista, optimistický, dobrodružný, so značnou sebadôverou, obľúbený a vplyvný. Šikanuje pre pobavenie.

Charakteristika obetí:

- Obeťou sa môže stať ktokoľvek
- Často ide o deti, ktoré sú v niečom iné
- Neobratní, fyzicky slabé, obézne, s nízkym vzrastom
- Jednotkári, ale aj prepadajúci
- S ADHD či s poruchami učenia
- Bojazlivé, bezmocné, prepadajú panike, precitlivené, ťažko si vytvárajú priateľstvá
- Rasovo odlišné, s nízkym sociálnym statusom

Rodinné prostredie agresora:

- Málo lásky, citový chlad, odmietanie
- Príliš direktívna výchova
- Agresivita rodičov
- Tolerovanie agresívneho správania

Rodinné prostredie obeti:

- Hyperprotektívna výchova (príliš ochranárska a príliš starostlivá)
- Absencia otca ako mužského vzoru

Vyvážená výchova, založená na vzájomnej láske, dôvere a podpore, ale aj nevyhnutných pravidlách, kde má dieťa dostatok priestoru na rozvoj osobnosti, je najdôležitejšou prevenciou.

Varovné signály, že sa niečo deje:

1. Priame
  - Ponižovanie, zosmiešňovanie, vyhrážky, nadávky, modriny, poškodení a porozhadzovaní vecí, bitie, strkanie

2. Nepriame

- Obet' vyhľadáva blízkosť učiteľky cez prestávky, vchádza s ňou do triedy a prichádza neskoro na hodinu
- Má smutnú náladu, je stiesnený, pôsobí nešťastne
- Je osamotený, bez kamarátov
- Zhoršený prospech

Štádia vývinu šikanovania v triede

1. Zrod ostrakizmu

- Mierne, prevažne psychické formy násilia, kedy sa okrajový členovia necítia dobre, sú neoblúbení, neuznávaní, outsideri, obetní baránkovia
- Riziko ďalšieho negatívneho vývoja

2. Fyzická agresia a prítvrdenie manipulácie

- V náročných situáciách slúžia ostrakizovaní spolužiaci ako ventil (pred písomkou, konflikt s učiteľkou, či spolužiakom, zlá známka)
- Keď spolu trávajú veľa času (výlety, lyžiarske výcviky), nudia sa a vymýšľajú tvrdšiu „zábavu“ na úkor najzraniteľnejších spolužiakov
- V jednej triede sa zide niekoľko asociálnych detí

Ďalší vývoj situácie závisí od skupiny. Ak je skupina súdržná a prevažujú pozitívne morálne hodnoty, tak šikanovanie bude neúspešné. Dosiahnuť takúto úroveň skupiny je možné, závisí od zloženia triedy, práce pedagógov/gyčiek, školskej atmosféry, rodičov a pod.

3. Kľúčový moment (vytvorenie jadra)

- Ak sa nepostaví pevná hrádza prítvrdeným manipuláciám a počiatočnej fyzickej agresii, utvorí sa často skupina agresorov, tzv. jadro. Členovia začnú spolupracovať a systematicky (nie náhodne) šikanovať tých najslabších. Tu už je skupina rozdelená na podskupiny, ktoré rôznym spôsobom bojujú o vplyv.

4. Väčšina prijíma normy agresorov

- Chýba schopnosť žiakov rozlíšiť, čo je dobré a čo zlé
- Bez radikálnej pomoci zvonku sa situácia stáva nezvládnuteľnou
- Normy agresora/agresorov sú prijaté, rešpektované všetkými. Žiaci su rozdelení na dve skupiny: tí čo môžu a ich obeť.
- Neutrálni a nesúhlasiaci žiaci sú stále viac konformnejší a násilie sa začína považovať za niečo normálne.
- Obet' nie je schopná situáciu zvládnuť a často sa dostane do extrémnej formy – závislosť a identifikácia s agresorom (trávi s ním prestávky, odprevádza ho domov, píše stále závislejši a ochotní urobiť čokoľvek, len aby to už mali za sebou – unikajú do choroby, absencie, odchod zo školy, pokus o samovraždu,...)
- Najnebezpečnejšia fáza šikanovania!

Riešenie

1. Zaistenie ochrany obetiam

2. Rozhovor s deťmi, ktoré upozornili na šikanovanie, potom rozhovor s obeťou (dať možnosť povedať, nakresliť, či napísať, čo sa stalo) a napokon s agresorom (ak je agresorov viac snažiť sa o zabránenie krivej výpovede agresorov tým, že ich izolujeme

bez možnosti dohodnúť sa na spoločnej výpovedi). Rozhovory ved'te mimo ostatných, individuálne.

3. Treba agresorovi vysvetliť, čo od neho očakávate a prediskutovať ako porušil pravidlá
4. Nájsť vhodných svedkov, následne s nimi vykonať individuálne rozhovory a prípadne konfrontačný rozhovor medzi svedkami (nikdy nie medzi agresormi a obeťami)
5. Kontaktovanie rodičov alebo zákonných zástupcov oboch strán a poskytnúť im kontakt na odborníkov (psychológov) s cieľom individuálnej odbornej starostlivosti
6. Kontaktovanie PPP, či iné odborné zariadenie s prípadným zorganizovaním intervenčného programu
7. Tiež odporúčame viesť podrobné záznamy a vyfotografovať prípadné zranenia

Ochrana obeť:

- Stretávanie pedagóga s obeťou
- sledovanie dochádzky a prospechu
- Horúca linka s rodičmi
- Návšteva psychológa

Výchovné opatrenia pre agresora:

- Znížená známka zo správania
- Preradenie do inej triedy
- Vylúčenie zo školy
- Diagnostický ústav
- Vyhľadať odbornú individuálnu pomoc

Oznámenie o potrestaní pred celou triedou.

Chyby pri riešení:

- Konfrontácia pred triedou, konfrontácia obeť a agresora
- Preloženie obeť na druhú školu (nesmie to však byť trest pre obeť, potrestaný by mal byť agresor)
- RODIČIA – agresora chránia, rodičia obeť majú strach spolupracovať
- UČITELIA – chránia agresora, lebo niektorí vedia spolupracovať, sú populárni, sympatickejší ako obeť, pomáhajú v triede udržiavať poriadok (môže to byť aj najlepší žiak)

Tri okruhy pre elimináciu šikanovania

Práca s rodičmi

- Pozývajte rodičov do školy (zvýšenie zainteresovanosti)
- Informujte rodičov o programoch, aktivitách, ktoré robíte (ústne, listom)
- Požiadajte rodičov o pomoc a podporu
- Porad'te im, aby svoje dieťa počúvali, ak sa bude sťažovať na šikanovanie
- Vyzvite ich, aby Vás o prípadoch šikanovania informovali, aby ste ich mohli riešiť
- Vysvetlite im postup v prípade šikanovania – jeho zistenia
- Keď príde k incidentu a rodičia obeť Vám to oznámia, ponúknite im okamžitú pomoc a ubezpečte ich, že sa táto záležitosť berie vážne.

Práca s obeťou

- Porad'te obeť, aby sa vyhla potenciálnym nebezpečným miestam
- Povzbudzujte obeť, aby hovorila o svojich pocitoch
- Eliminujte v spolupráci s ním zjavné príčiny šikanovania (zápach, smrkanie...)

- Naučte obeť zvládať posmievanie, doberanie si ich druhými, zostať pokojný, ignorovať
- Pomôžte mu/(jej) vytvoriť si zoznam toho, čo povie, mať pripravenú odpoveď , Závidíš? Aj ty ich bude raz potrebovať! Majú to len tí najlepší!
- Precvičte si s ním/ňou spôsoby, ako reagovať, neoplácať rany, hlasne kričať nie, rýchle sa dostať preč.
- Mnoho obetí šikanovania sa cíti byť opustenými a osamotenými – povzbudzujeme ich tým, že im venujeme svoj čas a svoju pozornosť.
- Dôležité je informovať psychológa/ičku!**

Práca s agresorom

- Vždy s ním vedieme rozhovor individuálne !!! Nie pred celou triedou.
- Majte agresora pod dohľadom
- Zadržte agresora v škole, kým ostatné deti odídu
- stanovte si jasné hranice a definujte ich písomne
- vysvetlite tresty, ktoré budú nasledovať
- odmeňujte dobré správanie
- neuznávajte výhovorky
- majte pre agresorov vyhradené miesto na upokojenie
- stanovte ciele na jeden deň, týždeň, mesiac
- odporučte agresorovi (jeho rodičom) návštevu psychológa/gičky v PPP alebo CVaPP

Všeobecné preventívne stratégie:

- zameranie pozornosti na nastupujúcich žiakov (určenie žiaka pomocníka, rozvrhnutie veľkých prestávok)
- vytvorenie spolupracujúcej triedy :
  - a) triedne pravidlá – dohodnúť v rámci spoločnej diskusie žiakov a učiteľa triedne pravidlá, sankcie za ich porušenie, pravidlá by mali existovať v písomnej forme a každý účastník by mal svojim podpisom túto dohodu potvrdiť (pozri manuál)
  - b) rozvíjanie sociálnych zručností (ako komunikácia, sebaúcta, asertivita, empatia) prostredníctvom skupinovej práce, výcviku asertivity, odbúravanie napätia relaxačnými technikami, riešenie problémov formou diskusných klubov, komunit
- zvyšovanie sebavedomia detí
- skvalitňovanie vnútornej kultúry školy: odstraňovanie problémov ako zosmiešňovanie žiakov učiteľmi, telesné tresty, vzájomné zlé vzťahy v kolektíve učiteľov (nevraživosť pedagógov)
- skvalitňovanie prestávok: posilnenie dozoru na nebezpečných miestach, zostať v triede, rozdeliť ihrisko pre staršie a mladšie deti, pomocníci ktorí by počas prestávok organizovali nejaké hry
- zahrnutie stratégie boja proti šikanovaniu do učebných osnov na hodiny etickej výchovy, telesnej výchovy, zorganizovanie „Dňa bez násillia“ na škole.
- udeľovanie pochvál za mimoškolskú činnosť, šport, kultúra skoré príchody do školy atď.